

Utbildningsdepartementet

Diarienummer 20/BN 0128

Yttrande över promemoria Idrottsutbildningar i gymnasie- och gymnasiesärskolan (U2020/04134/GV))

Motala kommun är utsedd remissinstans gällande promemoria U2020/04134/GV ”Idrottsutbildningar i gymnasie- och gymnasiesärskolan”. Yttrandet ska vara Utbildningsdepartementet tillhanda senast 15 november 2020.

Sammanfattning

Bildningsnämnden anser sammantaget att förslagen som redovisas i promemorian om en förändrad idrottsutbildning är bra och ställer sig bakom huvuddelen av dessa. Det är bra att regelverket kring idrottsutbildningen genomlysts för att öka likvärdigheten och att syftet med utbildningen klargörs. Trots detta finns ett antal frågetecken kring hur en del av förslagen i promemorian ska fungera i praktiken. Det gäller främst hur förslag om merkostnader och undantag från den avgiftsfria skolan bör tolkas och fungera i praktiken. Bildningsnämnden vill även lyfta det lokala och regionala perspektivet när det gäller idrottsutbildningar, då även breddidrotten möjliggör en utveckling mot elitidrotten.

4.1 Gymnasie- eller gymnasiesärskoleutbildning med specialidrott ersätter riksidrottsgymnasium och nationellt godkänd idrottsutbildning

Utredningens förslag: *En ny idrottsutbildning med specialidrott ska ersätta de två idrottsutbildningarna riksidrottsgymnasium och nationellt godkänd idrottsutbildning.*

Den nya idrottsutbildningen ska benämnas gymnasie- eller gymnasiesärskoleutbildning med specialidrott och vara riksrekryterande.

Ämnesplanen för specialidrott ska bara få tillämpas inom gymnasie- och gymnasiesärskoleutbildningar med specialidrott.

Motala kommuns synpunkt:

Bildningsnämnden ställer sig positiv till förslaget att en ny idrottsutbildning ska ersätta de två nuvarande idrottsutbildningarna riksidrottsgymnasium och nationellt godkänd idrottsutbildning. Dock vill bildningsnämnden peka på att olika idrotters kultur och logik kan göra en elev mer eller mindre knuten till sin hemmiljö/lokala klubb. Det kan även bero på om eleven idrottar individuellt eller i lag. Det är därför av vikt att det finns

en geografisk spridning av idrottsutbildningar.

4.2 Det ska finnas nationella krav för att få vara en gymnasie- eller gymnasiesärskoleutbildning med specialidrott

Utredningens förslag: *En gymnasie- eller gymnasiesärskoleutbildning med specialidrott ska godkännas om*

1. *det finns ett nationellt intresse av att tillgodose*
 - a. *elitidrottens krav, och*
 - b. *behovet av att elever kan kombinera gymnasial utbildning och elitidrott,*
2. *huvudmannen har tillgång till den idrottsliga miljö som behövs för en ändamålsenlig utbildning med specialidrott,*
3. *utbildningen är av god kvalitet, och*
4. *huvudmannen kan visa att det finns förutsättningar för ett etablerat samarbete med ett specialidrottsförbund som är relevant för utbildningen.*

Skolverket ska få meddela ytterligare föreskrifter om förutsättningarna för utbildningen.

Motala kommuns synpunkt:

Bildningsnämnden ställer sig positiva till utredningens förslag. Förslaget tydliggör att utbildningen riktar sig mot elever på gymnasiet som vill kombinera utbildning med en elitsatsning. Förslaget innebär en även tydlighet för huvudmännen som ansöker om att bedriva idrottsutbildning och ökar likvärdigheten då idrottsutbildningarna bedöms mot samma grunder. Dock vill bildningsnämnden uppmärksamma skrivningen 1a om att tillgodose elitidrottens krav. Skolverket behöver ta ansvar för likvärdigheten och ta fram en modell/riktlinjer för hur elitidrottens krav bör bedömas då olika idrotter kan definiera "elit" olika.

4.3 Bestämmelserna om var ansökan ska lämnas ska förbli oförändrade

Utredningens förslag: *En kommun ska få ansöka om gymnasie- eller gymnasiesärskoleutbildning med specialidrott hos Statens skolverk. En enskild huvudman ska dock lämna sin ansökan till Statens skolinspektion som ska sända ansökan vidare till Skolverket för bedömning.*

Termen "s.k. riksrekryterande utbildning" i bestämmelserna för enskilda huvudmän ersätts med termen "en utbildning som motsvarar en riksrekryterande utbildning" varvid idrottsutbildningarna inte ska nämnas särskilt.

Skolverket ska få meddela ytterligare föreskrifter om ansökan.

Motala kommuns synpunkt:

Bildningsnämnden bedömer att förslaget är positivt.

4.4 Skolverket beslutar om utbildningen efter förslag från Riksidrottsförbundet och yttrande från ett specialidrottsförbund

Utredningens förslag: *Efter yttrande med förslag från Sveriges Riksidrottsförbund, inklusive yttranden från de specialidrottsförbund som är relevanta för respektive utbildning, ska Statens skolverk besluta om var gymnasieutbildningar och gymnasiesärskoleutbildning med specialidrott får anordnas och om hur många platser dessa utbildningar får omfatta. Beslutet ska gälla för fyra antagningsomgångar.*

Motala kommuns synpunkt:

Bildningsnämnden är positiva till förslaget. Nämnden vill framhålla att det är betydelsefullt att Skolverkets ansvar i bedömningen av idrottsutbildningarna tydliggörs och att beslut fattas av Skolverket med stöd av underlag från idrottsrörelsen. Riksidrottsförbundet får även en viktig roll att samordna specialförbundens yttranden för att säkerställa en likvärdig bedömning från idrottsrörelsen.

Vidare ser bildningsnämnden positivt på att en antagningsomgång gäller 4 år, detta underlättar planeringen i den kommunala organisationen.

4.5 Staten och kommunerna ska dela på kostnaden för ämnet specialidrott

Utredningens förslag: *Ersättningen för gymnasie- eller gymnasiesärskoleutbildning med specialidrott ska bestå av två delar. En del ska avse kostnader för själva nationella programmet och en del ska avse merkostnader hänförliga till ämnet specialidrott. Kostnader som inte är hänförliga till ämnet specialidrott ska lämnas med sedvanlig interkommunal ersättning, respektive bidrag till enskilda huvudmän. För enskilda huvudmän ska ersättning för merkostnader hänförliga till ämnet specialidrott benämnas merkostnadsbelopp och inte ingå i det s.k. grundbeloppet.*

Statsbidrag ska betalas ut till samtliga offentliga eller enskilda huvudmän som anordnar gymnasie- eller gymnasiesärskoleutbildning med specialidrott.

Skolverket ska få meddela föreskrifter om interkommunal ersättning och om bidrag till enskilda huvudmän i fråga om merkostnader, i en riksprislista för ämnet specialidrott som ska vara gemensam för både enskilda och offentliga huvudmän.

Motala kommuns synpunkt:

Bildningsnämnden bedömer att förslaget är positivt. Förslaget innebär en tydlighet kring vilka kostnader som ska användas till det nationella programmet och till kostnader relaterade till ämnet specialidrott. Nämnden ser dock ytterligare behov av att utreda vad merkostnaden ska finansiera. Exempelvis kräver vissa förbund, både på nationell och internationell nivå, att idrottarna genomgår regelbundna hälsoundersökningar för att delta i tävlingar. En förutsättning för att kunna utvecklas inom sin idrott.

4.6 Utbildningen ska vara avgiftsfri med undantag för den utrustning som behövs för elitidrotten

Utredningens förslag: *Det ska införas ett undantag från huvudregeln om en avgiftsfri utbildning. Undantaget ska innebära att eleven eller dennes vårdnads-havare ska stå för kostnader som avser individuell idrottsutrustning och liknande som eleven behöver för en utbildning där elitidrott ingår.*

Regeringen ska få meddela föreskrifter om vilka utbildningar som får innebära att eleven eller dennes vårdnadshavare ska stå för sådana kostnader.

Kostnadsansvaret ska inte gälla om en elev eller dennes vårdnads-havare av ekonomiska skäl inte kan stå för kostnaden. Beslut om detta ska fattas av huvudmannen.

Motala kommuns synpunkt:

Promemorian föreslår ett undantag från huvudregeln om en avgiftsfri utbildning. Undantaget innefattar ”individuell idrottsutrustning och liknande som eleven behöver för en utbildning där elitidrott ingår.” Bildningsnämnden är i grunden positiva till förslaget då viss idrottsutrustning så som segelbåtar, cyklar etc. är dyr utrustning som ofta behöver individanpassas för elever som elitsatsar inom sin idrott. Denna kostnad är många gånger orimlig för en kommunal huvudman att ansvara för.

Bildningsnämnden konstaterar dock att förslaget kan medföra flera svårigheter för huvudmannen.

1. Ett stort antal ansökningar om befrielse från kostnadsansvar och svårigheter att bedöma huruvida eleven och dennes vårdnadshavare inte har de ekonomiska möjligheterna att stå för kostnaden är en svår avvägning. Regelverket för detta bör utredas vidare för att säkerställa att olika huvudmän gör en likvärdig bedömning av eleven och vårdnadshavarens ekonomiska möjligheter att själva stå för den idrottsutrustning som eleven behöver för utbildningen.

Promemorian lyfter heller inte huruvida huvudmannen har möjligheter att söka kompensation för dessa kostnader som kan uppgå till stora summor. Variationen mellan olika idrotters kostnader för idrottsutrustning är stor och kan påverka huvudmannens möjlighet att anordna utbildningen. En möjlig risk är att huvudmannen gör en restriktiv bedömning av eleven och vårdnadshavarens ekonomiska möjligheter vilket påverkar alla barn och ungdomars rätt att ta del av utbildning negativt.

2. Begreppen ”idrottsutrustning och liknande” bör ytterligare preciseras och definieras. Olika idrotter kräver olika typer av utrustning och bedömningen kring vad eleven ”behöver” för utbildningen där elitidrott ingår skiljer sig både mellan idrotter och mellan olika individer som utövar idrotten.
3. Det finns även en möjlig gränsdragningsproblematik när det kommer till gränsen mellan individuell idrottsutrustning och gemensam idrottsutrustning.

4.7 Lika möjligheter till utbildning oavsett kön samt andra frågor om urval

Utredningens förslag: *Bestämmelser om behörighet och urval till det nationella program som den sökande ansökt till ska gälla. Därutöver föreslås kompletterande urvalsregler som innebär att vid urval ska hänsyn tas till den elitnivå som den sökande uppnått i sin ålderskategori i den aktuella specialidrotten. Om idrotten bedrivs könsuppdelat ska dock en sökande enbart jämföras med andra sökande av samma kön.*

Den förordning som avser statsbidrag till idrottsutbildningarna ska kompletteras ur ett jämställdhetsperspektiv, så att statsbidrag ska lämnas för att skapa bättre möjligheter för elitsatsande ungdomar, kvinnor såväl som män, att kombinera sin idrottsutövning med gymnasieutbildning eller gymnasiesärskoleutbildning med specialidrott.

Utredningens bedömning: *Det finns inte skäl att i övrigt göra undantag från behörighets- och urvalsreglerna för antagning till nationella program i gymnasie- och gymnasiesärskolan.*

Motala kommuns synpunkt:

Urval till idrottsutbildningarna görs på flera grunder, bl.a. vilken nivå som den sökande uppnått men även vilken nivå som den sökande förväntas uppnå. Bedömningen av elitnivå ska grundas på resultatlistor men idrottsbakgrund och utvecklingspotential hos individer tas ofta med som faktorer i bedömningen. Bildningsnämnden föreslår därför att ändringen i gymnasieförordningen (2010:2039) kan justeras enligt nedan:

Föreslagen lydelse promemoria

26 §

Behörighet och urval till det nationella program som den sökande ansökt till regleras i 7 kap.

Kompletterande urvalsregler, som följer av tredje och fjärde styckena, tillämpas därefter för de sökande som inom de nationella programmen vill genomföra en gymnasieutbildning eller gymnasiesärskoleutbildning med specialidrott.

Vid urval ska hänsyn tas till den elitnivå som den sökande uppnått i sin ålderskategori i den aktuella specialidrotten. Den sökande som anses ha bäst förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen ska ges företräde vid urval till utbildningen.

Om idrotten bedrivs könsuppdelat ska en sökande vid urvalet enligt tredje stycket enbart jämföras med andra sökanden av samma kön.

Förslag från bildningsnämnden

26 §

Behörighet och urval till det nationella program som den sökande ansökt till regleras i 7 kap.

Kompletterande urvalsregler, som följer av tredje och fjärde styckena, tillämpas därefter för de sökande som inom de nationella programmen vill genomföra en gymnasieutbildning eller gymnasiesärskoleutbildning med specialidrott.

Vid urval ska hänsyn tas till den elitnivå som den sökande uppnått *eller förväntas uppnå* i sin ålderskategori i den aktuella specialidrotten. Den sökande som anses ha bäst förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen ska ges företräde vid urval till utbildningen.

Om idrotten bedrivs könsuppdelat ska en sökande vid urvalet enligt tredje stycket enbart jämföras med andra sökanden av samma kön.

4.8 Vissa kurser i idrott och hälsa behöver ses över i särskild ordning – specialidrott kan ses över i det kontinuerliga arbetet med styrdokumentet

Utredningens förslag: *Statens skolverk ska få i uppdrag att se över vissa kursplaner i ämnet idrott och hälsa, nämligen idrott och hälsa 1 – specialisering och idrott och hälsa 2 – specialisering samt kunskapskraven för nämnda kurser.*

Bedömning: *Statens skolverk bör se över ämnes- och kursplanerna i ämnet specialidrott i samband med sitt kontinuerliga arbete med att utveckla vissa styrdokument.*

Motala kommuns synpunkt:

Bildningsnämnden är positiva till att kursplanerna ses över i samband med förändringen av idrottsutbildningen.

4.9 Insatser behövs för att få fler legitimerade och behöriga lärare i specialidrott

Utredningens bedömning: *Gymnastik- och idrottshögskolan bör, tillsammans med övriga lärosäten som anordnar utbildning i ämnet specialidrott för blivande lärare, utveckla metoder för hur yrkesverksamma lärare i ämnet som saknar behörighet för legitimation kan nå detta genom bl.a. validering av tidigare kunskaper och erfarenheter och i förekommande fall vissa ämnesspecifika kompletteringar. Syftet är att lärarna ska bli behöriga och kunna få legitimation i ämnet specialidrott.*

Regeringen bör även överväga ytterligare åtgärder för att tillgodose behovet av lärare i ämnet specialidrott i samband med de åtgärder som behöver vidtas för att minska lärarbristen generellt.

Motala kommuns synpunkt:

Bildningsnämnden anser att det är av yttersta vikt att eleverna på gymnasieskolan och gymnasiesärskolan undervisas av legitimerade och behöriga lärare. Bildningsnämnden vill understryka vikten av att en utbildning med elitsatsning inom idrott fortsatt är en utbildning och att utbildningens kvalitet därmed behöver stå i centrum. Det är därför viktigt att staten tillsammans med Riksidrottsförbundet och specialförbund arbetar för att fler lärare inom specialidrott får möjlighet bli behöriga inom ämnet specialidrott. Här kan exempelvis statsbidrag för behörighetsgivande utbildning möjliggöra att fler lärare i specialidrott bereds möjlighet att nå behörighet.

4.10 Utbildning på entreprenad i ämnet specialidrott bör även i fortsättningen bara tillåtas i undantagsfall när det medges av regeringen

Utredningens bedömning: *Bestämmelserna om utbildning på entreprenad i gymnasie- och gymnasiesärskolan bör kvarstå oförändrade.*

Motala kommuns synpunkt:

Bildningsnämnden ställer sig positiva till utredningens bedömning.

4.11 En ny överklagandebestämmelse införs

Utredningens förslag: *En huvudmans beslut om att en elev eller dennes vårdnadshavare av ekonomiska skäl inte ska behöva stå för kostnader för individuell idrottsutrustning och liknande ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol.*

Utredningens bedömning: *Överklagandebestämmelserna bör i övrigt kvarstå oförändrade.*

Motala kommuns synpunkt:

Bildningsnämnden konstaterade under punkt 4.6 att förslaget om undantag för idrottsutrustning kan medföra flera svårigheter i b.l.a. bedömningen för huvudmannen. Regelverket för undantaget bör utredas vidare för att säkerställa att olika huvudmän gör en likvärdig bedömning av eleven och vårdnadshavarens ekonomiska möjligheter att själva stå för den idrottsutrustning som eleven behöver för utbildningen.

Med synpunkterna under 4.6 i åtanke har bildningsnämnden inget att anmärka på förslaget om att beslutet ska kunna överklagas.

5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Utredningens förslag: *Ändringarna i skollagen, gymnasieförordningen och förordningen om statsbidrag till idrottsverksamhet ska träda i kraft den 1 januari 2022.*

Övergångsbestämmelser ska införas i gymnasieförordningen som innebär att den nya regleringen ska tillämpas första gången på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2024 och att äldre bestämmelser fortfarande ska gälla för utbildning som har påbörjats före denna tidpunkt.

Statens skolverks beslut om att få anordna idrottsutbildning vid ett riksidrotts-gymnasium som meddelats 2020 ska gälla för fyra antagningsomgångar. Under 2022 och 2023 ska myndigheten få fortsätta att ta emot ansökningar och meddela beslut om anordnande av nationellt godkända idrottsutbildningar enligt de äldre bestämmelserna. Beslut som fattas 2022 och 2023 ska dock enbart gälla för två, respektive en antagningsomgång.

Övergångsbestämmelser ska införas i förordningen om statsbidrag till idrottsverksamhet som innebär att äldre bestämmelser fortfarande ska gälla för bidrag till utbildning vid riksidrotts-gymnasier, dock längst till och med läsåret 2027/2028.

Motala kommuns synpunkt:

Bildningsnämnden har inga synpunkter på bestämmelserna om ikraftträdande och övergångsbestämmelser.

För bildningsnämnden

Mark Henriksson
Bildningsnämndens ordförande